

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

फोन क्र : (०२०) २६१२७९०६

Website : www.mahaprison.gov.in

महाराष्ट्र कारागृह व सुधारसेवा वार्तापत्र

माहे फेब्रुवारी-२०२२

सारांश

- आरोग्य विषयक
- विधी विषयक
सहाय्य
- बंदी पुनर्वसन व
बंदी कल्याण
कार्यक्रम
- बंदी व्यासपिठ
- पुरस्कार

संपादकीय संदेश

श्री. अतुलचंद्र कुलकर्णी
अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह
महानिरीक्षक व सुधारसेवा,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

कारागृहात दाखल होणारे बंदी हे काही चुकीमुळे, कळत नकळत घडलेल्या गुन्ह्यामुळे कारागृहात दाखल होत असतात. चुक सुधारण्याची एक तरी संधी आयुष्यात प्रत्येकाला मिळाली पाहिजे या तत्वाने गुन्हेगारांच्या बाबतीत देखील अशीच भूमिका कायदा आणि सुव्यवस्था बजावत आहे. महाराष्ट्रातील कारागृहांमध्ये अनेक सकारात्मक उपक्रम बंद्यासाठी राबविण्यात येत आहेत. कारागृह ही गुन्हेगारांसाठी केवळ शिक्षा भोगण्याची वास्तु नसुन त्यांच्यामध्ये सकारात्मक परिवर्तन घडविण्याचे सुधारगृह देखील आहे. कारागृहात आल्यानंतर बंद्यांची मानसिक स्थिती नकारात्मक होत असते. त्यांच्या मनात नैराश्य, उदासिनता निर्माण होत असते अशा बंद्यांची मानसिक स्थिती योग्य पध्दतीने न सांभाळल्यास विविध समस्या निर्माण होण्याची शक्यता असते. ज्यायोगे बंद्यास व प्रशासनास देखील त्यामुळे समस्या निर्माण होतात.

“बंद्यांच्या मानसिक आरोग्य समस्या” या विषयावर NIMHANS, Bangalore या संस्थेच्या माध्यमातून येथील संचालक, तज्ञ प्राध्यापक, मनोशास्त्रज्ञ, मनोचिकित्सक यांचे सहकार्याने कारागृहाच्या अधिका-यांकरीता पाच दिवसीय ऑनलाईन प्रशिक्षण सत्राचे आयोजन करण्यात आले होते. या प्रशिक्षणामुळे बंद्यांच्या मानसिक समस्या उदभवलेल्या

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

मानसिक समस्यांचे निराकरण, उपाययोजना बंदयामधील आत्महत्येची प्रवृत्ती, मानसिक व शारीरिक आरोग्य तसेच नवीन दाखल बंदयाचे समुपदेशन याबाबत या प्रशिक्षण सत्रात सहभागी अधिकारी यांना सखोल माहिती मिळाली. या मिळालेल्या ज्ञानाचा उपयोग त्यांनी आपल्या दैनंदिन कर्तव्याच्या वेळी करावा. याच प्रकारच्या प्रशिक्षण सत्रांचे आयोजन यापुढे देखील उर्वरित अधिकारी /कर्मचारी यांचेसाठी करण्यात येणार आहे.

आपणास ज्ञात आहे कि, महाराष्ट्रातील सर्व कारागृहांनी एनआयसी (NIC) यांनी विकसीत केलेली ई प्रिझन्स प्रणाली वापरण्यास सुरुवात केलेली आहे. सध्याचे युग हे माहिती तंत्रज्ञानाचे असल्याने आपल्या सर्वांना अदयावत तंत्रज्ञानाबरोबर राहणे गरजेचे आहे आहे. या ई प्रिझन्स प्रणालीमुळे कारागृह प्रशासनात पारदर्शकता व अचुकता होण्यास मदत होणार आहे. या प्रणालीद्वारे बंदयाचे रेकॉर्ड डिजिटल पध्दतीने जतन होत असल्याने बंदी बांधवांना देखील त्याचा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष फायदा होणार आहे. बंदयाची मुलाखत हा त्यांच्या दृष्टीने व बंदयाच्या नातेवाईकांसाठी महत्वाचा विषय आहे. यापुर्वी बंदयाची मुलाखती प्रत्यक्ष येवुन घ्यावी लागत होती काही अपंग व वृद्ध, आजारी नातेवाईक येवु न शकल्याने त्यांना बंदयाना भेटण्याची अडचण निर्माण होत होती याकरीता बंदयाची ई मुलाखत सुरु करण्यात येणार आहे तसेच बंदयाच्या नातेवाईकांना ऑनलाईन प्रीबुकींग करुन मुलाखतीसाठी येणे सोयीस्कर होणार आहे. ई प्रिझन्स प्रणाली हि न्यायालय, पोलीस व न्यायवैदयकशाखा यांचेशी ICJS (Interoperable Criminal Justice System) अंतर्गत जोडलेली असल्याने अंतर्गत माहितीची या विभागासोबत देवाण घेवाण होण्यास मदत होणार आहे.

पंजाब कारागृह विभाग यांनी राजीव गांधी राष्ट्रीय विधी विदयापीठ, पटियाला यांचेशी सांमजस्य करार करुन Diploma in Prisons Administration हा एक वर्षीय पदवीत्तर पदविका अभ्यासक्रम सुरु केलेला आहे. सदरचा दुरस्थ अभ्यासक्रम असुन या अभ्यासक्रमाद्वारे कारागृह व सुधार प्रशासन या विषयाचे सखोल ज्ञान प्राप्त होणार आहे. या अभ्यासक्रमासाठी पात्र व इच्छुक असणा-या सर्व कारागृहीन अधिकारी व कर्मचारी यांनी या अभ्यासक्रमासाठी नोंदणी करावी. याबाबतची सविस्तर माहिती सर्व कारागृहांना पाठविण्यात आली आहे.

कारागृह शेती प्रक्षेत्र हा महत्वाचा घटक असुन त्यामध्ये नवनवीन प्रयोग, प्रकल्प यांचे माध्यमातुन शेतीचा भविष्याधीन विकास करणे क्रमप्राप्त आहे त्याद्वारे बंदयाना सदर कामाविषयी कार्यानुभव प्राप्त होवुन भविष्यामध्ये स्वतःच्या पायावर समाजामध्ये सक्षमपणे जगण्याकरीता शाश्वत स्वरुपात अमुलाग्र बदल घडवुन आणता येईल तसेच कारागृहांनादेखील अन्नधान्य स्वयंपूर्तीतुन सक्षमपणे उभे राहता येईल तसेच कारागृह विभागाचे एकंदरीत महसुली उत्पादनात देखील वाढ होईल. त्याअनुषंगाने विषमुक्त सेंद्रीय शेती व अध्यात्मीक प्रशिक्षण या अभिनव प्रकल्पाद्वारे बंदयाना सेंद्रीय शेतीबाबत अदयावत ज्ञान प्राप्त करण्यासाठी प्रशिक्षणाच्या व पीकप्रात्यक्षिकाद्वारे कार्यानुभव देण्यात येवुन याबरोबर गोधनाचे महत्व व त्याअनुषंगाने अध्यात्मातुन त्यांचे मत परिवर्तन करण्याचा पथदर्शी प्रकल्प येरवडा खुले कारागृह या ठिकाणी कार्यान्वीत करण्यासाठी प्रयत्न सुरु झालेले आहेत. त्याचबरोबर परसबाग या संकल्पनेवर

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

प्रकल्पाद्वारे बंदयाना सेंद्रीय शेतीबाबत अदयावत ज्ञान प्राप्त करण्यासाठी प्रशिक्षणाच्या व पीकप्रात्यक्षिकाद्वारे कार्यानुभव देण्यात येवून याबरोबर गोधनाचे महत्व व त्याअनुषंगाने अध्यात्मातुन त्यांचे मत परिवर्तन करण्याचा पथदर्शी प्रकल्प येरवडा खुले कारागृह या ठिकाणी कार्यान्वीत करण्यासाठी प्रयत्न सुरु झालेले आहेत. त्याचबरोबर परसबाग या संकल्पनेवर आधारीत विविध प्रकारच्या फळभाज्या व पालेभाज्या कमीत कमी क्षेत्रावर लागवड करुन सेंद्रीय पध्दतीने निर्मीती केल्यामुळे पोषक तत्व प्राप्त होवुन मानवी जीवन सुकर व आरोग्यमय करण्याचा मनोदय सदर प्रायोगिक प्रकल्पाच्या माध्यमातुन कार्यान्वीत करण्याचा मानस आहे.

बहुतांश कारागृहांनी जिल्हा नियोजन समीती यांचे मार्फत विविध पायाभुत विकास कार्यक्रमांसाठी निधी प्राप्त करुन घेतला आहे त्या सर्व कारागृहांचे अभिनंदन. इतरांनी देखील अश्याप्रकारे पाठपुरावा करुन कारागृहासाठीची विविध विकास कामे व कारागृहीन समस्या सोडविण्याचा प्रयत्न करावा.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

तामीळनाडु राज्याच्या कारागृहांमधील न्यायाधिन बंदयासाठीचा उपक्रम – पट्टम

प्रस्तावना - महाराष्ट्रातील ब-याचश्या कारागृहांमध्ये बंदयाची अतिगर्दी (Overcrowding) हि समस्या प्रमुख आहे. न्यायाधिन बंदी हे इतर सराईत गुन्हेगारांच्या संपर्कात येवून वारंवार कारागृहात येत असतात. अश्या वारंवार कारागृहात येणा-या बंदयाकरीता तामीळनाडु राज्यातील कारागृहात पट्टम हा उपक्रम राबविण्यात येतो. मा.श्री. अतुलचंद्र कुलकर्णी, अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक, सुधार सेवा पुणे हे नेहमीच बंदयाच्या कल्याणात्मक व पुनर्वसनाच्या अभिनव उपक्रमाबाबत प्रयत्नशील असतात. त्यांनी सदरील उपक्रमाबाबत तामीळनाडु राज्यात जावून अभ्यास करण्याबाबत आदेश दिले व त्यानुसार मी आणि सोलापूर जिल्हा कारागृहाचे अधीक्षक श्री हरीभाउ मिंड यांचे समवेत तामीळनाडु राज्याच्या कारागृहातील पट्टम या अभिनव उपक्रमाबाबत अभ्यास दौरा केला. तामीळनाडु राज्यातील त्रिची, मदुराई व सैदापेट (चेन्नई) येथे भेट देण्यात आली. तामीळनाडु राज्यात ०९ मध्यवर्ती कारागृहे, ०५ विशेष महिला कारागृहे, १२ बोस्टल स्कूल, १४ जिल्हा कारागृहे आणि ०३ खुली कारागृहे आहेत. तामीळनाडु राज्यातील अधिकृत बंदीसंख्या २१०४४ पुरुष व २५४८ महिला अशी २३५९२ एकुण आहे .

पट्टम उपक्रम-.(PATTAM) पट्टम या तामीळ शब्दाचा अर्थ पतंग असा आहे. सर्वप्रथम मध्यवर्ती कारागृह त्रिची येथे भेट देण्यात आली. त्रिची मध्यवर्ती कारागृहाचे अधीक्षक श्री सेंथील कुमार व जेलर श्री एम.सतीश कुमार यांनी या उपक्रमाबाबत माहिती दिली. या उपक्रम प्रामुख्याने खालील मुद्दयांवर आधारीत आहे.

- **P-Personality** ----- व्यक्तिमत्व
- **A- Assistance** -----सहाय्य
- **T-Transformation** ----- परिवर्तन
- **T-Therapeutic** ----- उपचार
- **A- Attitude** ----- वृत्ती
- **M-Management** ----- व्यवस्थापन
- व्यक्तिमत्व आणि उपचारात्मक सहाय्य आणि व्यवस्थापनाद्वारे वृत्ती परिवर्तन या दृष्टीकोनातून राज्यातील पोलीस, न्याय व्यवस्था, तुरुंग विभाग व अशासकिय संस्था (गैर-सरकारी संस्था) यांच्या एकत्रित प्रयत्नातून राबविण्यात येत आहे. उपक्रमाचा उद्देश कारागृहातून सुटकेनंतर

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

- बंद्याची पुन्हा तुरुंगात येण्याची पुनरावृत्ती कमी करणे व त्यांना अनुकूल वातावरणात पुनर्वसन सुलभ करून व्यवस्थेचा जबाबदार घटक बनविणे, मद्रास उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार सदर उपक्रम
- सुरुवातीस केवळ लहान वयोगटातील (१९ ते २४) गुन्हेगारांसाठी तयार करण्यात आला होता. त्याची सुरुवात ०१.०८.२०१८ पासून सैदापेट येथील उपकारागृहात सुरू करण्यात आली. ०१.०८.२०१८ ते डिसेंबर २०१९ या कालावधीत तब्बल २०५९ कैद्यांची या उपक्रमास हजेरी लावली त्याचा परिणाम अशा कैद्यापैकी कारागृहात पुन्हा अटक होउन दाखल होण्याचे प्रमाण २.८ टक्क्यांवर आले तर जानेवारी २०२० ते मार्च २०२० या कालावधीत २५४ कैद्यांनी हजेरी लावली असता इतर कोणत्याही प्रकरणात आजपर्यंत कोणालाही अटक झाली नाही. त्यानंतर हा उपक्रम पुझल येथे सुरू करण्यात आला असता एप्रिल २०१९ ते डिसेंबर २०१९ या कालावधीत या उपक्रमात ८४५ कैद्यांची नोंदणी झाली सुटकेनंतर फक्त ८ कैद्यांना पुन्हा अटक करण्यात आली (०.९ टक्के पुनरावृत्ती) तामिळनाडु राज्यातील सर्व मध्यवर्ती कारागृहात या प्रकल्पाचा विस्तार करण्यासाठी प्रत्येक मध्यवर्ती कारागृहातून पाच निवडक दोषी कैद्यांना प्रशिक्षण देण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये असलेले प्रशिक्षक बनण्याचे प्रशिक्षण देण्यात आले.
 - **Personality-**(व्यक्तिमत्व) - कारागृहात प्रवेश केल्यापासून कैद्यांची चिंतेची पातळी कमी करण्यासाठी समुपदेशन केले जाते. पट्टम वर्ग व वेळेबद्दल माहिती दिली जाते. त्यांच्या व्यक्तीमत्वाचा अभ्यास करून त्याचा पुर्वइतिहासाबाबत माहिती घेण्यात येते. त्याची कौटुंबिक पार्श्वभूमी, त्याची शैक्षणिक पात्रता, वय इत्यादीबाबत माहिती घेण्यात येते.
 - **Assistance** —(सहाय्य)- कायदेशीर मदत आणि सहाय्य हे विधी सेवा प्राधिकरण मार्फत तसेच कायदेशीर मदत चिकित्सालय व कारागृहास भेट देणा-या वकीलामार्फत कायदेशीर मदत व सहाय्य केले जाते. या करीता शिक्षाबंदयामधील बंदयाना प्रशिक्षण देवून त्यांच्या मार्फत या बंदयाना कायदेशीर सहाय्याबाबत मार्गदर्शन करण्यात येते.
 - **Transformation** —(परिवर्तन)- मानसशास्त्रज्ञ / समुपदेशक यांच्या मदतीने स्वःतला समजून घेणे, निरोगी नातेसंबंध निर्माण करणे, इतरांना समजून घेणे, ध्येय निश्चिती समुपदेशन यासाठी नियमित सत्रांचे आयोजन, योगासने,खेळ व सांस्कृतिक कार्यक्रम यातून परिवर्तन करण्याचा प्रयत्न केला जातो.
 - **Therapeutic** —(उपचार) - व्यसनाधिनता, नैराश्य वर्तणूकीशी संबंधित विकार इ.बाबत वैयक्तिक समुपदेशन केले जाते. व्यसनाधिनतेच्या बाबतीत इच्छा असल्यास व्यसनमुक्तीनंतर आंतररूग्ण
 - उपचाराची व्यवस्था केली जाते.कैद्यांना गरजेनुसार वैयक्तिक आणि गट समुपदेशन नियमितपणे केले जाते. एका महिन्यात दोन ते तीन गट सत्रे घेतली जातात. राग, तणाव व्यवस्थापन, भावनिक बुद्धिमत्ता,संभाषण कौशल्य इ.हे प्रशिक्षण देण्यात येते.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

- **Transformation – (परिवर्तन)** - मानसशास्त्रज्ञ / समुपदेशक यांच्या मदतीने स्वतःला समजून घेणे, निरोगी नातेसंबंध निर्माण करणे, इतरांना समजून घेणे, ध्येय निश्चिती समुपदेशन यासाठी नियमित सत्रांचे आयोजन, योगासने, खेळ व सांस्कृतिक कार्यक्रम यातून परिवर्तन करण्याचा प्रयत्न केला जातो.
- **Therapeutic – (उपचार)** - व्यसनाधिनता, नैराश्य वर्तणूकीशी संबंधित विकार इ.बाबत वैयक्तिक समुपदेशन केले जाते. व्यसनाधिनतेच्या बाबतीत इच्छा असल्यास व्यसन मुक्तीनंतर आंतररूग्ण उपचाराची व्यवस्था केली जाते. कैदयांना गरजेनुसार वैयक्तिक आणि गट समुपदेशन नियमितपणे केले जाते. एका महिन्यात दोन ते तीन गट सत्रे घेतली जातात. राग, तणाव व्यवस्थापन, भावनिक बुद्धिमत्ता, संभाषण कौशल्य इ. हे प्रशिक्षण देण्यात येते.
- **Attitude - (वृत्ती)** - गांधीवादी मूल्यांद्वारे स्वतःचे परिवर्तन तर संगणक व तांत्रिक शिक्षणाद्वारे मूलभूत कौशल्याचे प्रशिक्षण दिले जाते. कैदयांना जामिनावर सोडण्यापूर्वी कारागृहाबाहेर उपलब्ध असलेल्या कायदेशीर सेवा संस्था व स्वयंसेवी संस्थाबाबत समुपदेशन केले जाते, जेणेकरून सुटकेनंतर पुन्हा एकत्र येण्याच्या प्रक्रियेत मदत होईल याकडे लक्ष दिले जाते.
- **Management – (व्यवस्थापन)** - कैद्यांची कारागृहातून सुटका होण्यापूर्वी त्यांची ताकद व कमकुवतता समजून घेण्यासाठी मूलभूत कौशल्य मूल्यांकनाची व्यवस्था केली जाते. कैदयांना संभाव्य नोकरीची नियुक्ती आणि कौशल्य प्रशिक्षणाच्या शक्यताबद्दल सल्ला उपलब्ध करून दिला जातो. कैदयांवर लक्ष ठेवण्यासाठी प्रोबेशन ऑफिसर आणि प्रिझम सदस्यांद्वारे वेळोवेळी भेटी. संबंधित अधिकार क्षेत्रातील पोलीस प्रशासन देखील त्यांचे पुन्हा अटक टाळण्यासाठी प्रयत्नशील असतात. या उपक्रमासाठी बंद्यासाठी खालीलप्रमाणे वेळापत्रक आखण्यात आलेले आहे.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

वेळापत्रक

दिवस	वेळ	प्रशिक्षण	संसाधन व्यक्ती
सोमवार ते शनिवार	७.०० ते ८.०० वा.	व्यायाम, योगा व ध्यान	प्रशिक्षित कैदी
	८.०० ते ९.०० वा.	नाष्टा	-----
	९.०० ते १०.३० वा.	प्रेरक खेळ	प्रशिक्षित कैदी
	१०.३० ते १०.४५ वा.	Break	-----
	१०.४५ ते १२.०० वा.	आत्मविश्वास निर्माण करणे	कारागृह अधिकारी
	१२.०० ते २.०० वा	दुपारचे जेवण	-----
	२.०० ते ३.०० वा.	दृक श्राव्य कार्यक्रम (नेतृत्व, प्रेरणा, भावना हाताळणे, नैतिकता आणि मुल्ये लघुपट)	प्रशिक्षित कैदी व कारागृह शिक्षक
	३.०० ते ३.३० वा.	दृक श्राव्य कार्यक्रमाबाबत चर्चा (ॲडिओ)	कारागृह शिक्षक
	३.३० ते ५.०० वा.	खेळ	प्रशिक्षित कैदी

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

या कार्यक्रमासाठी प्रशिक्षण देण्यासाठी कारागृहीन कर्मचारी/ अधिकारी वर्ग

दिवस	कारागृह कर्मचारी/अधिकारी	विषय
सोमवार ते शनिवार	समुदेशक	व्यसनमुक्ती
	समुदेशक	रोजगार
	कल्याण अधिकारी	आरोग्य
	तुरुंगअधिकारी	प्रेरणादायी शिक्षण
	मानसोपचार तज्ञ	पौगंडावस्था
	उपतुरुंगअधिकारी	पोक्सो कायदा
	उपतुरुंगअधिकारी	वाहन कायदा
	उपतुरुंगअधिकारी	आपसांतील संबंध
	उपतुरुंगअधिकारी	कुटुंबव्यवस्था
	सहा तुरुंगअधिकारी	भावनांचे नियंत्रण
	सहा तुरुंगअधिकारी	विश्वासाचे महत्व
	सहा तुरुंगअधिकारी	लैंगिक शिक्षण
	सहा तुरुंगअधिकारी	क्षमता व कमतरता
	सहा तुरुंगअधिकारी	सकारात्मक व नकारात्मक विचार
सहा तुरुंगअधिकारी	नैतिक शिक्षण व मुल्य शिक्षण	

त्रिची मध्यवर्ती कारागृहात दिनांक ०२.१०.२०२१ रोजी पट्टम कार्यक्रम सुरू करण्यात आला दिनांक २७.११.२०२१ पर्यंत उपक्रमात सहभागींची संख्या १६४ होती. २७.११.२०२१ रोजी ११५ कैद्यांची जामिनवर सुटका करण्यात आली पुन्हा अटक करून कारागृहात दाखल बंदीची संख्या शून्य असून २७.११.२०२१ रोजी ३६ कैदी उपक्रमात सहभागी होते. पट्टम कार्यक्रमापूर्वी पुन्हा अटक करून कारागृहात दाखल करणा-यांची संख्या ४२ होती.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

सारांश - या उपक्रमासारखा प्रकल्प पोलिस विभाग , न्यायविभाग व स्वयंसेवी संस्थेच्या मदतीने राबविल्यास कारागृहात वारंवार येणा-या बंद्याच्या प्रमाणात घट होवुन कारागृहातील गर्दी यामुळे कमी होण्यास मदत होते. पट्टम या उपक्रमामध्ये मानासोपाचारतज्ञ व कल्याण अधिकारी यांची महत्वाची भुमिका आहे. बंद्याच्या सुटकेनंतर, जामीनानंतर देखील त्याच्यावर लक्ष ठेवणे गरजेचे असते. पट्टम हा अभिनव दुरदर्शी प्रकल्प न्यायाधिन बंद्यासाठी विशेषतः जे बंदी पहिल्या गुन्ह्यात कारागृहात दाखल झालेले आहेत व ज्यांचे वय १८ ते ३० वर्षे आहे अशा बंद्यासाठी उपयुक्त असुन प्रथम गुन्हा करणा-या तरुण बंद्याच्या वर्तनात व गुन्हे करण्याच्या प्रवृत्तीत या उपक्रमामुळे परिवर्तन घडुन येण्यास मदत होईल.

- डॉ. हेमंतकुमार पवार,
संशोधन अधिकारी,
अ.पो.म.स.व.का.म.नी.पुणे.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

महाबँक ग्रामीण स्वयंरोजगार प्रशिक्षण संस्था व नागपूर मध्यवर्ती कारागृह
यांच्या संयुक्त विद्यमाने महिला बंदयांकरीता स्वयंरोजगार प्रशिक्षण

मा.श्रीमती स्वाती साठे, कारागृह उपमहानिरीक्षक, पूर्व विभाग, नागपूर यांचे मार्गदर्शनाखाली बँक ऑफ महाराष्ट्र अंतर्गत, महाबँक ग्रामीण स्वयंरोजगार प्रशिक्षण संस्था, नागपूर यांच्या माध्यमातून नागपूर मध्यवर्ती कारागृहातील महिला बंदयांकरीता व्यावसायिक प्रशिक्षणाचे आयोजन दिनांक ०८.०१.२०२२ ते २०.०१.२०२२ या कालावधीत करण्यात आले होते. सदर प्रशिक्षण कार्यक्रम मा.श्री. वैभव काळे, झोनल मॅनेजर, बँक ऑफ महाराष्ट्र, नागपूर झोन तसेच मा.श्री. संतोष रामगिरवार, संचालक, महाबँक ग्रामीण स्वयंरोजगार प्रशिक्षण संस्था, नागपूर यांचे मार्गदर्शनाखाली पार पडले.

सदर प्रशिक्षणास तज्ञ प्रशिक्षक म्हणून श्रीमती इंदिरा देशमुख व श्री.चंदू नागपूरे यांनी पेपर बॅग तयार करणे, फाईल तयार करणे, लिफाफे तयार करणे इत्यादी विविध प्रकारचे प्रशिक्षण देण्यात आलेले आहे. सदर प्रशिक्षण कार्यक्रमास एकूण २४ महिलांना सहभाग घेतला होता त्या पैकी एकूण २२ महिला बंदयांनी यशस्वीरित्या प्रशिक्षण पूर्ण केलेले आहे.

सदर व्यावसायिक प्रशिक्षणाचे प्रमाणपत्र वितरण कार्यक्रम दिनांक ०२.०२.२०२२ रोजी श्री. अरूण कबाडे, महाप्रबंधक बँक ऑफ महाराष्ट्र, प्रधान कार्यालय, पुणे तसेच या कारागृहाचे अधीक्षक श्री. अनुपकुमार कुमरे यांचे उपस्थितीत पार पडला.

या कार्यक्रमाचे आभार कारागृहाचे उपअधीक्षक श्रीमती दिपा वै. आगे यांनी केले तसेच कार्यक्रमाचे सुत्रसंचालन श्री. लक्ष्मण साळवे, शिक्षक यांनी केले. या कार्यक्रमासाठी श्री. एस. जी. गुल्हाने, वरिष्ठ तुरुंगाधिकारी, श्रीमती माया धतुरे तुरुंगाधिकारी श्रेणी-२ श्री. संजीव हाटवादे, शिक्षक हे उपस्थित होते.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

कारागृह कर्मचारी व अधिका-यांसाठी बँक ऑफ महाराष्ट्र यांचे कडुन घरबांधणी,
मुलांचे शिक्षण याकरीता कमी व्याज दरात कर्जाची उपलब्धता.

मा.अपर पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक कारागृह यांचे पुढाकारातुन कारागृह अधिकारी व कर्मचारी यांना खालील तक्त्यात नमुद प्रमाणे गृहकर्ज व इतर कर्ज बँकेने खालील दर व सवलती देवुन मंजुर केले आहे त्याचा लाभ आतापर्यंत ३६ अधिकारी व कर्मचारी यांनी घेतला असुन ६ कोटी गृहकर्ज मंजुर करण्यात आले आहे.

We are pleased to inform you that on special request of your department to provide Competitive Rate of Interest for Housing loan, Bank of Maharashtra, Pune is offering you lowest ROI starting from 6.40% onwards based on CIBIL score as under:

CIBIL Score	RoI (%)
Above 800	6.40
750 to 799	6.50
700 to 749	6.80
650 to 699	7.10
600 to 649	7.15
Below 600	7.60
-1 to 05	7.00

Housing loan benefits:

1. Processing Fee waiver
2. Funding up to 90% of Cost of property
3. Additional funding for interior furnishing & modular kitchen for amount up to 10% of agreement cost or Rs 25.00 lakhs whichever is lower.
4. Attractive ROI based on CIBIL
5. No hidden charges
6. No upper limit of loan
7. Interest rate applied on daily reducing balance
8. Moratorium up to 36 months at home loan ROI.
9. Waiver of last 2 EMI's
10. Loan tenure up to 30 years.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

अहमदनगर जिल्हा कारागृह

दिनांक १४.०१.२०२२ रोजी अहमदनगर जिल्हा कारागृहात डेंटल चेअर बसविण्यात आली. यावेळी यशवंतराव चव्हाण डेंटल कॉलेज यांचे डेंटिस्ट (दाताचे डॉक्टर) यांच्याकडून कारागृहातील कर्मचारी व बंद्यांचे दात तपासणी शिबीर आयोजित करण्यात आले होते.

समता फाऊंडेशन मुंबई यांचे व जिल्हा शासकीय रुग्णालय, अहमदनगर यांच्या माध्यमातून अहमदनगर जिल्हा कारागृहातील बंदीचे नेत्र तपासणी शिबीर आयोजित करण्यात आले होते. बंदीचे नेत्र तपासणी पूर्ण झाल्यानंतर समता फाऊंडेशन यांच्या वतीने बंद्यांना मोफत चष्मा वाटप करण्यात आला आहे.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

विधीविषयक सहाय्य

नाशिकरोड मध्यवर्ती कारागृह

दि.१२.०१.२०२२ रोजी जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण नाशिक यांचे वतीने बंध्यांसाठी मानसिक समुपदेशन शिबीराचे आयोजन करण्यात आले होते. सदर कार्यक्रमात लिगल एड. चे डॉ. ज्ञानेश्वर पी. पवार यांनी बंध्यांना कारागृहात असतांना स्वतःचे मानसिक संतुलन कसे राखावे याबाबतीत विस्तृत मार्गदर्शन केले. सदर कार्यक्रमाचे आयोजन कारागृह अधीक्षक श्री. प्रमोद वाघ, वरिष्ठ तुरुंगाधिकारी श्री.अशोक कारकर यांचे मार्गदर्शनाखाली श्री. ज्ञानेश्वर पाटील मंडल तुरुंगाधिकारी यांचे उपस्थितीत करण्यात आले होते. कार्यक्रमाचे नियोजन शिक्षक श्री. हेमंत पोतदार यांनी केले. कार्यक्रम शिस्तीत व शांततेत पार पडला.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

बंदीपुनर्वसन व बंदी कल्याण कार्यक्रम

येरवडा मध्यवर्ती कारागृह

मकर संक्रांत मेळावा सन २०२२

दिनांक ११.०१.२०२२ रोजी मकर संक्रांत सणाच्या पार्श्वभूमीवर कारागृहातील बंदीजनांनी तयार केलेल्या विविध वस्तूंचे भव्य प्रदर्शन आणि उदघाटन समारंभ पुणे जिल्ह्याचे मुख्य व जिल्हा सत्र न्यायाधीश श्री. एस.ए. देशमुख, जिल्हा विधी व सेवा प्राधिकरणचे श्री. पी.डी. सावंत, जिल्हा न्यायालय व्यवस्थापक डॉ. अतुल झेंडे, कारागृह अधीक्षक श्रीमती राणी भोसले यांचे उपस्थितीत कोविड-१९ च्या शासकीय नियमांच्या अधीन राहून संपन्न झाला. सदर प्रदर्शनामध्ये कारागृहातील विविध उदयोगांमध्ये बंद्यांनी तयार केलेल्या वस्तू ठेवण्यात आलेल्या आहेत. यामध्ये संक्रांतीनिमित्त हलव्यापासून बनविण्यात आलेले मुलांसाठी कृष्ण सेट, मुलींसाठी राधा सेट, नव वर-वधू साठी राजा-राणी सेट इत्यादि प्रकारचे दागिने, वेगवेगळ्या आकाराचे सुंदर व सुशोभित पतंग हे मकर संक्रांत मेळाव्याचे विशेष आकर्षण होते. सदर कार्यक्रम यशस्वीपणे पार पाडण्यासाठी उपअधीक्षक पल्लवी कदम, वरिष्ठ तुरुंगाधिकारी नितीन क्षीरसागर तसेच कारागृह तांत्रिक कर्मचारी यांनी सहकार्य केले. आज दिनांक ५ जानेवारी २०२२ रोजी कारागृह अधीक्षक श्रीमती राणी भोसले यांचे मार्गदर्शनाखाली टाटा ट्रस्ट (प्रयास) प्रकल्प अंतर्गत भारतीय सेवक संगती, नागपूर या सामाजिक सेवाभावी संस्थेमार्फत येरवडा मध्यवर्ती कारागृहातील मनोरूग्ण व वयोवृद्ध बंद्यांचे थंडीपासून रक्षण व्हावे, या उद्देशाने पुरुष बंद्यांकरिता २५० स्वेटर व महिला बंद्यांकरिता ५० स्वेटरचे वाटप करण्यात आले. सदर कार्यक्रमांमध्ये भारतीय सेवक संगती, नागपूर या संस्थेचे संचालक श्री. विजय मोहोड यांनी त्यांच्या संस्थेने केलेल्या सामाजिक कार्याची माहिती दिली. उपअधीक्षक श्रीमती पल्लवी कदम यांनी आभार प्रदर्शन केले.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

दिनांक ४.०१.२०२२ व ५.०१.२०२२ रोजी कारागृह अधीक्षक श्रीमती राणी भोसले यांचे मार्गदर्शनाखाली टाटा ट्रस्ट (प्रयास) प्रकल्प अंतर्गत स्नेहालय, पुणे या संस्थेमार्फत मकर संक्रांत या सणाच्या पार्श्वभूमीवर कारागृहातील बंद्यांच्या कला गुणांना प्रोत्साहन देण्यासाठी हलव्याचे दागिने तयार करणे या प्रशिक्षणाचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये ११ बंद्यांनी उत्स्फूर्तपणे सहभाग घेतला. स्नेहालय, पुणे या संस्थेतील श्रीमती मयुरी दिक्षीत यांनी बंद्यांना प्रशिक्षण दिले. बंद्यांनी तयार केलेले हलव्याचे दागिने कारागृह विक्री केंद्र येथे विक्रीसाठी ठेवण्यात आलेले होते.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

अमरावती मध्यवर्ती कारागृह

मा.स्वाती साठे कारागृह उपमहानिरीक्षक,पूर्व विभाग, नागपूर यांचे मार्गदर्शनाखाली महाबँक ग्रामिण स्वयंरोजगार प्रशिक्षण संस्था,अमरावती यांचे मार्गदर्शनाखाली महाबँक ग्रामीण स्वयंरोजगार प्रशिक्षण संस्था, (RSETIS) अमरावती यांचे मार्फत अमरावती मध्यवर्ती कारागृहातील २० शिक्षाधीन बंद्यांना होम मेड अगरबत्ती मेकिंग बनवण्याचे १० दिवस प्रशिक्षण दिले असून दि.३०.१२.२०२१ रोजी बंद्यांचे प्रशिक्षण पूर्ण केल्याने सर्व बंद्यांची परीक्षा घेण्यात आली त्यात बंद्यांना प्रमाणपत्र देण्यात आले आहे.सदर परीक्षा व कार्यक्रमाच्या वेळी श्री. भारत भोसले, कारागृह अधीक्षक, श्री.के.बी.मिराशे, वरीष्ठ तुरुंगाधिकारी, (RSETIS) चे संचालक श्री. निखिल भस्मे, श्री. दिपक माहुरे, समन्वयक, श्री. भाऊराव ताजने पर्यवेक्षक, श्रीमती कांचन गाडगे पर्यवेक्षक हे उपस्थित होते.

परभणी जिल्हा कारागृह

परभणी जिल्हा कारागृह येथे भारतीय स्टेट बँक रोजगार प्रशिक्षण संस्था (RSETIS) यांच्या मार्फत दिनांक २४/०१/२०२२ रोजी १३ दिवसांचे कृषी उदयामी प्रशिक्षण पूर्ण झाले सदरचे प्रशिक्षण दिनांक १२/०१/२०२२ ते २४/०१/२०२२ या कालावधीत पार पडले प्रशिक्षणात शेळी पालन, दुग्ध व्यवसाय, गांडुळखत निर्मिती व कुक्कुटपालन इ.चे प्रशिक्षण देण्यात आले यात ३५ बंद्यांनी सहभाग घेउन परिक्षा उत्तीर्ण केली त्यांना प्रमाणपत्राचे वाटप करण्यात आले.यावेळी स्टेट बँक ऑफ इंडियाचे (RSETIS) संचालक श्री.निनावे,प्रशांत माळी,मंगेश कोमटवार व कारागृह अधिकारी व कर्मचारी उपस्थित होते.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

बंदीव्यासपिठ

नाशिकरोड मध्यवर्ती कारागृह

दिनांक दि.१४.०१.२०२२ ते दि.२८.०१.२०२२ दरम्यान मराठी भाषा पंधरवडा साजरा करण्यात आला.सदर कार्यक्रमात हस्ताक्षर व कवि संमेलन इ. स्पर्धा घेण्यात आल्या. कार्यक्रम प्रसंगी अंतर्गत सुरक्षा वरिष्ठ तुरुंगाधिकारी श्री. वैभव अत्राम, तुरुंगाधिकारी श्री. संदिप सरपाते, शिक्षक श्री.हेमंत पोतदार हे उपस्थित होते.

दि.२६.०१.२०२२ रोजी मराठी भाषा पंधरवडाच्या विविध स्पर्धा, बंदी क्रिडा स्पर्धा, निबंध स्पर्धा विजेत्या बंधांना बक्षिस वितरण करतांना कारागृह अधीक्षक श्री. प्रमोद वाघ, प्रॅणिक हिलींग फाऊंडेशन ट्रस्ट तामीळनाडुचे ट्रस्टी कंचन मेहबुबानी, वरिष्ठ तुरुंगाधिकारी श्री. अशोक कारकर, वरिष्ठ तुरुंगाधिकारी श्री.वैभव अत्राम, श्री.संपत आढे तुरुंगाधिकारी श्री. संदिप सरपाते यांचे हस्ते करण्यात आले.कार्यक्रमाचे सुत्रसंचलन शिक्षक श्री. हेमंत पोतदार यांनी केले.

नागपूर मध्यवर्ती कारागृह

२६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिना निमित्त नागपूर मध्यवर्ती कारागृहातील बंधांच्या सुप्त कलागुणांना वाव देण्यासाठी कारागृह अधीक्षक श्री.अनुपकुमार कुमरे उपअधीक्षक श्रीमती दिपा वै.आगे,वरिष्ठ तुरुंगाधिकारी श्री.एस.जी.गुल्हाणे यांच्या संकल्पनेतून कार्यक्रमाची रचना करण्यात आली. या कार्यक्रमांमध्ये देशभक्तीपर गीतगायन, नृत्य विष्कार, समाज जागृतीपर कला अभिनय, विशेष आदिवासी गोंडी नृत्य इत्यादी कलाप्रकार सादर करण्यात आल्या आहेत. या कार्यक्रमाचे नियोजन शिक्षक श्री.संजीव हटवादे, व श्री.लक्ष्मण साळवे यांनी केले.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

कविता

तकदिर...

जो बीत गया उसे भूल जा
जो आ रहा है उसे प्यार कर
तकदिर ने जो तुझसे छिन लिया
उन लम्हों का अब और ना दिदार कर
मेहनत मे कोई कसर ना छोड तू
इन मुस्किलोंसे तू खूद को तैयार कर
इमान से इस लड़ाई को जीत कर
अपनी ख्वाँईसे पूरी हजार कर
एक दिन तेरी किस्मत जरूर चमकेगी
तू आगे बढ और उस दिन का
इन्तजार कर....

न्या. बंदी-एम.बी.१६९/२२
सय्यद अमीर हुसेन
तळोजा मध्यवर्ती कारागृह,
नवी मुंबई.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

ठाणे मध्यवर्ती कारागृह

एकदा तरी विचार कर

एकदा तरी विचार कर,मी जेल मध्ये का आलो
केलेल्या चुकांमुळे आपण काय गमवलं,काय कमवलं,
बोट धरुन ज्यांनी तुला चालायला शिकवलं,
आज त्यांच्या डोळयातल्या अश्रुंना पाहून तू काय मिळवलं,
जागुनी सारी रात अंगाई गाऊनी तुला निजवलं,
तिच्या स्वप्नांची राख-रांगोळी करुन तू काय मिळवलं.
आई-बाप भेटावयास तुला येतात,
क्षण भर तुला पाहण्यासाठी,
चार भिंतीच्या आत तुला पाहुनी किती होतात ती उदास,
तुझ्या या चुकांनी त्याचे जीवन झाले भकास,
जरी चेह-यावर खोटे हास्य,मनातून असतात ती उदास,
तुझ्यासाठी धडपड करण्या-या पत्नीचे काय झाले असतील हाल,
कित्येक वाईट नजरांना वेडयावाकडया बोलणा-यांचे बोल
सोसत असणार,तरी पण ती गप्पच असणारं,
तुझ्या सततच्या काळजीने रात्र जागी राहत असणारं
एकदा तरी विचार कर,हिच का होती तुझी स्वप्ने
आपण केलेल्या चुका परिवाराने का भोगल्या....
संकल्प कर,कधी भविष्यात न करणार चुका
स्वतःला गुन्हेगार बनण्याचा येऊ देऊ नको मौका
कष्टांन आपल्या श्रमांन स्वतःचा परिवार बनव
आई वडीलांना,पत्नी मुलांना समाजात सन्मानाने जगवं

तौकीर हसन खान

यु.टी.३६१/९६

ठाणे म.का.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

मुल्य सहवासाचे

प्रचंड व्यापामुळे आई दिवाळीतही घरी काम घेऊन आली होती. फावल्या वेळेत झोपा काढण्यापेक्षा काम केलेले बरे! याच विचारानं ती शिलाई मशीन समोर बसली होती. तेवढयात मी आईच्या जवळ गेले. आईने मशीन समोरून चेहराही न हटवता मला विचारलं, काही हवं आहे का बाळा ? मी म्हणाली, आई तु तासाला किती पैसे कमावते ?

हा प्रश्न ऐकून आईने दचकून माझ्याकडे पाहिलं, हातातील पिगी बँक आईसमोर ठेवत मी म्हणाले, आई तुझा एक तास मला देशील ? त्याच क्षणी आई भानावर आली. मुलांसाठीच आपण हे सगळं करत आहोत... हे जरी खरे असले तरी पैसा म्हणजे सगळं नाही.. हे त्याक्षणी आईला उमगलं. माझा निरागस चेहरा.. माझ्या आईचा सहवास मागत होता. आणि आईला तिचं बालपण आठवलं.

बाबांच्या खाद्यांवर बसून खरेदीसाठी जाणं, आईच्या फराळात लुडबुड करणं, ताईची चेष्टा मस्करी करणं, अखड्या वाडयात मित्रमैत्रिणी सोबत दंगा करणं, तो तिचा काळ वेगळाच होता. खिशात पैसे नसायचे पण आनंद मात्र दोन्ही हातांनी लुटता यायचा. काळाच्या ओघात सगळंच बदललं. आर्थिक सुबत्ता आली खरी पण बालपण निसटून गेलं. जे मी आईकडे मागत होते.

तिने तत्काळ काम थांबवलं आणि मला म्हटलं, चल शू आपण फटाके उडवू. ते ऐकून माझ्या चेहऱ्यावर इतका आनंद पसरला की, मला दिवाळी साजरी झाल्यासारखं वाटलं. पणती लावण्यासाठी आईने काडी पेटवली. तेवढयात मी म्हणाले आई थांब. पणती अशी पेटणार नाही. आई माझ्याकडे पहातच राहिली. वात बोट्यात धरत मी म्हणाले ' काजळी लागली आहे. ती आधी काढावी लागेल... या माझ्या वाक्यानंतर पणती तर पेटलीच आणि माझं मनही आनंदाने उजळून गेलं!

श्रद्धा सतिश मांगले
यु.टी.नं. २२/२/२०२२
महिला विभाग
ठाणे मध्यवर्ती कारागृह

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

नागपूर मध्यवर्ती कारागृहातील बंदी कला सादर करतांना

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

मुंबई मध्यवर्ती कारागृह येथील बंध्यांनी साकारलेली सुरेख चित्रे / कलाकृती

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

पुरस्कार / Awards

येरवडा मध्यवर्ती कारागृह
राष्ट्रपती पदक वितरण समारंभ

महाराष्ट्र कारागृह विभागात उल्लेखनीय कार्य केलेल्या येरवडा मध्यवर्ती कारागृहातील दोन कर्मचा-यांना सन २०२० मध्ये राष्ट्रपती पदक (सुधारसेवा) मिळालेले होते. २६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिनाचे औचित्य साधून येरवडा मध्यवर्ती कारागृहातील सुभेदार तानाजीराव रघुनाथ खाडे, सेवानिवृत्त हवालदार विजय लक्ष्मण काटकर यांना कारागृह अधिकारी / कर्मचारी यांच्या उपस्थितीत कारागृहाचे उपअधीक्षक शिवशंकर पाटील यांचे हस्ते राष्ट्रपती पदक देवून सन्मानित करण्यात आले. सदर कार्यक्रमाचे वरिष्ठ तुरूंगाधिकारी सोमनाथ म्हस्के, शिक्षक अंगद गव्हाणे, योगेश पाटील यांनी यशस्वीपणे आयोजन केले.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

सन २०१५ पासून दरवर्षी कारागृहात उत्कृष्ट कार्य करणा-या अधिकारी / कर्मचारी यांना तसेच शिक्षा भोगत असतांना कारागृह प्रशासनास मदत करण्या-या बंद्यांना तिनका तिनका राष्ट्रीय पुरस्काराचे वाटप करण्यात येत असते.

संपुर्ण भारतातून २०२१ करीता २ अधिकारी व १६ बंदी निवड सदर पुरस्कारकरीता करण्यात आली होती. त्यात नाशिकरोड मध्यवर्ती कारागृह येथील वरिष्ठ तुरुंगाधिकारी श्री.अशोक कारकर यांना उत्कृष्ट कारागृह प्रशासनाबद्दल तसेच कोविड-१९ या संसर्गजन्य आजारापासून बंद्यांचा बचाव करण्यासाठी सलग ३ महिने कारागृहात बंदिस्त राहून केलेल्या कार्याबद्दल व आपल्या सेवा कालावधीत अनेक बड्या आतंकवादी व अटटल गुन्हेगार यांचेवर नियंत्रण ठेवून त्यांचे प्रबोधन केले या कर्तव्याबद्दल त्यांची सदर पुरस्कारकरीता निवड करण्यात आली होती. तसेच नाशिकरोड बंदी रजनीश ठाकुर याने बंद्यांसाठी टेलीफोन सेवेत केल्या योगदानाबद्दल सदर पुरस्कारकरीता निवड करण्यात आली होती. दि.९ डिसेंबर २०२१ रोजी राष्ट्रीय मानवाधिकार दिनानिमित्ताने सदर पुरस्कारांची घोषणा करण्यात आली होती. सदर पुरस्काराचे वितरण दि.१३/१२/२०२१ रोजी भोपाळ ,मध्यप्रदेश याठिकाणी तिनका तिनका राष्ट्रीय पुरस्कारचे संस्थापक श्रीमती नंदा यांचे उपस्थितीत मध्यप्रदेशचे अपर पोलीस पोलीस महासंचालक श्री.चौधरी व गुजरातचे पोलीस महासंचालक श्री.राव यांचे हस्ते नाशिकरोड मध्यवर्ती कारागृह येथील वरिष्ठ तुरुंगाधिकारी श्री.अशोक कारकर यांना तिनका तिनका राष्ट्रीय पुरस्कार वितरण करण्यात आले.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

शासन निर्णय / परिपत्रके

मा.उच्च न्यायालय, मुंबई येथे दाखल क्रिमिनल अपील क्र.९८/२०२१ मध्ये मा.उच्च न्यायालयाच्या दिनांक ०८/१२/२०२१ च्या आदेशानुसार वैद्यकीय अहवालाचा (Medical Report) नमुना विहित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

शासन परिपत्रक क्र. जेएलएम-१२२१/प्र.क्र.१६०/तुरुंग-२

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक - २१ फेब्रुवारी, २०२२.

संदर्भ :- मा.उच्च न्यायालय, मुंबई येथे दाखल क्रिमिनल अपील क्र.९८/२०२१मध्ये मा.उच्च न्यायालयाने दिलेले दिनांक ०८/१२/२०२१ रोजीचे आदेश.

प्रस्तावना :-

वैद्यकीय कारणास्तव जामीन अर्ज नामंजूर झाल्याने अपीलकर्ता बंदी, नानासाहेब पिराजी डोके यांनी मा. मुंबई उच्च न्यायालय, मुंबई येथे क्रिमिनल अपील क्र.९८/२०२१ दाखल केले होते. सादर प्रकरणी मा.उच्च न्यायालयाने नोंदविलेल्या निरीक्षणानुसार मा.न्यायालयास सादर केलेले "वैद्यकीय अहवाल" हे सामान्यतः मा.न्यायालयाने उपस्थित केलेल्या प्रश्नांस (त्रुटीस) अनुसरून नसतात. बऱ्याचदा हे अहवाल केवळ क्लिष्ट वैद्यकीय परिभाषेत रुग्णाच्या स्थितीचे वर्णन करतात. तथापि, विशिष्ट निष्कर्ष नोंदवित नाहीत. त्यामुळे मा.न्यायालयास समजण्यास सुलभ नमुन्यातील वैद्यकीय अहवाल एका विशिष्ट नमुन्यात विहित करणे आवश्यक आहे.

मा.उच्च न्यायालयाने बंधांच्या वैद्यकीय स्थितीबाबत विचारणा केल्यास, सादर करण्यात येणारा "वैद्यकीय अहवाल" हा अचूक निष्कर्षासह (with definite conclusion) मा.उच्च न्यायालयाने ठरवून दिलेल्या विहित नमुन्यात सादर करण्याविषयी सर्व कारागृहांना कळविण्याबाबत संदर्भाधिन आदेशान्वये सूचना दिल्या आहेत. त्यानुसार मा.उच्च न्यायालयाने ठरवून दिलेला बंधांच्या वैद्यकीय अहवालाचा (Medical Report) नमुना विहित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक :-

मा. मुंबई उच्च न्यायालय येथे क्रिमिनल अपील क्र.९८/२०२१ मध्ये दिनांक ०८/१२/२०२१ रोजी मा.उच्च न्यायालयाने दिलेल्या आदेशानुसार बंधांच्या वैद्यकीय स्थितीबाबत मा.उच्च न्यायालयाने ठरवून दिलेला वैद्यकीय अहवालाचा नमुना (प्रपत्र-अ) या शासन परिपत्रकान्वये विहित करण्यात येत आहे. मा. उच्च न्यायालयाने बंधांच्या वैद्यकीय स्थितीबाबत विचारणा केल्यास त्याचा वैद्यकीय अहवाल (Medical Report) सोबत जोडलेल्या प्रपत्र-अ मध्येच अचूक निष्कर्षासह सादर करणे आवश्यक आहे.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

शासन परिपत्रक क्रमांक: जेएलएम-१२२१/प्र.क्र.१६०/तुरुंग-२

२. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०२२०२२११८३३४१७०२९ असा आहे. तसेच सदर परिपत्रक डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकीत करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

ANIRUDDHA V
JEWLIKAR

Digitally signed by ANIRUDDHA V JEWLIKAR
DN: CN = ANIRUDDHA V JEWLIKAR, C = IN,
S = Maharashtra, O = GOVERNMENT OF
MAHARASHTRA, OU = HOME DEPARTMENT
Date: 2022.02.21 18:42:37 +0530

(अनिरुध्द जेवळीकर)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) अपर पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक, कारागृह व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- २) विशेष पोलीस महानिरीक्षक (कारागृह), दक्षिण विभाग, भायखळा, मुंबई.
- ३) कारागृह उपमहानिरीक्षक, पूर्व विभाग, नागपूर.
- ४) कारागृह उपमहानिरीक्षक, पश्चिम विभाग, पुणे
- ५) कारागृह उपमहानिरीक्षक, मध्य विभाग, औरंगाबाद.
- ६) सर्व कारागृह अधिक्षक, महाराष्ट्र राज्य.
- ७) शासकीय अभियोक्ता, मा.उच्च न्यायालय, मुंबई.
- ८) निवडनस्ती, तुरुंग-२ कार्यासन, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

पृष्ठ २ पैकी २

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

Prescribing the specimen "Medical Report" of the inmate as per the instructions given in the High Court, Mumbai Criminal Appeal No. 98/2021, order dated 08/12/2021

Government of Maharashtra
Home Department
Govt. Circular No. :- JLM-1221/C.R. 160/Prs.2
Madam Kama Road, Hutatma Rajguru Chowk,
Mantralaya, Mumbai 400 032.
Date :- 21 February, 2022

Reference:- Hon'ble Bombay High Court, Mumbai order dated 08/12/2021 in Criminal Appeal No. 98/2021.

Introduction:-

The Appellant, Nanasaheb Piraji Doke, on rejection of bail application on medical grounds, filed a Criminal Appeal No. 98/2021 in the Hon'ble High Court. As per the observations of the Hon'ble High Court, the medical reports submitted to the Hon'ble Court are generally not aligned with the questions (queries) of the Court. Quite often these reports only describe the patient's condition in complicated medical terms. However, specific conclusions are not recorded in it. Therefore, it is necessary to prescribe the specimen "Medical Report" in simple format understandable to the Hon'ble Court.

The Hon'ble High Court has vide its referenced order has directed that when the Hon'ble High Court asks regarding the medical condition of the inmate, the "Medical Report" with definite conclusion is to be submitted in the specified format. Accordingly, the issue of prescribing a specimen format of "Medical Report" was under the consideration of the Government.

Government Circular :-

As per the Hon'ble Bombay High Court order dated 08/12/2021 in the Criminal Appeal No. 98/2021, the specimen "Medical Report" (Annexure-A) regarding the medical condition of the prisoners is being prescribed by this circular. If the Hon'ble High Court inquires about the medical condition of the inmate, the medical report shall be submitted in the Annexure-A along with the exact conclusion.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

Government Circular No.: JLM-1221/C.R. 160/Prs.2

2. This Government Circular of Maharashtra Government is available on the website www.maharashtra.gov.in under the reference no. 202202211833417029. This circular has been signed digitally.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

ANIRUDDHA V
JEWLIKAR

Digitally signed by ANIRUDDHA V. JEWLIKAR
DN: CN = ANIRUDDHA V. JEWLIKAR, C = IN,
S = Maharashtra, O = GOVERNMENT OF
MAHARASHTRA, OU = HOME DEPARTMENT
Date: 2022.02.21 18:42:52 +05'30'

(Aniruddha Jewlikar)

Deputy Secretary, Govt. of Maharashtra

Copy to :-

1. Additional Director General of Police and Inspector General, Prisons and Correctional Services, Pune
2. Special Inspector General of Police (Prisons), South Region, Byculla, Mumbai
3. Deputy Inspector General of Prisons, East Region, Nagpur
4. Deputy Inspector General of Prisons, West Region, Pune.
5. Deputy Inspector General of Prisons, Central Region, Aurangabad.
6. Superintendents of All Prisons, State of Maharashtra.
7. The Government Pleader & Public Prosecutor, Hon'ble Bombay High Court, Mumbai.
8. For Select File, Prs-2, Home Department, Mantralaya.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

Office of the Superintendent

Tel.

Email ID:

DATE:

PRISONER'S MEDICAL REPORT

01) REASON/PURPOSE OF MEDICAL REPORT:

02) UNDER TRIAL/CONVICT NO.

03) NAME OF PRISONER:

04) AGE & SEX:-----

05) DATE & TIME OF EXAMINATION:-----

06) PRESENT COMPLAINTS (IF ANY):

07) PAST ILLNESS/ACCIDENT/OPERATIONS (IF ANY):

08) CLINICAL FINDINGS:

A) GENERAL EXAMINATION

Observation

Details

Temp

Pulse Rate

BP

RR

SPO2

B) SYSTEMATIC EXAMINATION

System

Details

CVS

RS

Abdomen

CNS

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

09) INVESTIGATIONS DONE (IF ANY):

.....
.....

10) CLINICAL DIAGNOSIS:

.....
.....

11) MEDICAL FACILITIES AVAILABLE IN PRISON HOSPITAL:

(Whichever is available the same will be tick marked.)

1	Multipara Monitor	2	ECG Machine
3	Glucometer	4	Liver Function Test
5	Sputum Exam	6	Urine Test
7	Dengue Rapid Test	8	Malaria Rapid Test
9	X-Ray facility	10	Dental Services
11	Renal Function Test	12	Nebulisation
13	Proctoscopy	14	ICTC lab for HIV
15	General Ward	16	Isolation Ward
17	Psychiatric Ward	18	In house Ambulance Service
19	Prison Psychiatrist	20	Emergency Kit with Oxygen
21	Any other		

12) TREATMENT GIVEN:

.....
.....

13) MEDICAL ADVICE (IF ANY)

.....
.....

14) REFERRAL TO HIGHER CENTRE (IF ANY)

.....
.....

15) PRESENT HEALTH STATUS:

.....
.....

16) OPINION OF MEDICAL OFFICER QUA SR.NO.1:

.....
.....

(Dr -----)
CHIEF MEDICAL OFFICER
----- PRISON

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग,

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

Email ID : prison3.home-mh@mah.gov.in

दूरध्वनी क्र. ०२२-२२०२५०५२

तातडीचे / कालमर्यादित

क्रमांक : सीओटी१४२१/प्र.क्र. ५०७/२१/तुरुंग-३

दिनांक : ११.०२.२०२२

प्रति,

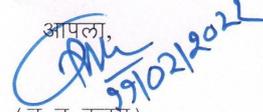
१. मा. प्रबंधक, मुंबई उच्च न्यायालय, मुंबई / खंडपीठ औरंगाबाद / खंडपीठ नागपूर
२. मा. महाधिवक्ता, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
३. मा. शासकीय अभियोक्ता, मुंबई उच्च न्यायालय, मुंबई

विषय :- क्रिमिनल रिट पिटिशन क्र. २३४८/ २०२१, २०१८/२०२१ व २५२३/२०२१
मोहम्मद अली आलम शेख, श्रीहरी राजलिंगम गुंडुका व मुजम्मिल
आताऊर रेहमान शेख
विरुद्ध
महाराष्ट्र शासन व इतर

महोदय,

उपरोक्त विषयांकीत क्रिमिनल रिट पिटिशनच्या अनुषंगाने नमूद करण्यात येते की, महाराष्ट्र कारागृह (मुंबई संचित व अभिवचन रजा) नियम, १९५९ च्या नियम १९ मध्ये सुधारणा करण्याबाबत ची अधिसूचना दि. १० फेब्रुवारी २०२२ रोजी महाराष्ट्र शासन राजपत्रामध्ये प्रसिध्द करण्यात आली आहे. सदर अधिसूचनेची प्रत यासोबत जोडली आहे.

सोबत :- वरीलप्रमाणे

आपला,

(द. ह. कदम)

अवर सचिव, गृह विभाग,

प्रत :- १. अपर पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक, कारागृह व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
२. विभागीय आयुक्त, कोकण / पुणे/ नाशिक/ औरंगाबाद/ अमरावती / नागपूर *
३. सर्व कारागृह उप महानिरीक्षक व सर्व कारागृह अधिक्षक *
४. निवडनस्ती कार्यासन तुरुंग- ३ / नस्ती क्र. (५१७/२०२१)
(* अपर पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक, कारागृह व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य,
पुणे यांचेमार्फत)

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

RNI No. MAHBIL /2009/31733

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार-अ

वर्ष ८, अंक १०]

गुरुवार, फेब्रुवारी १०, २०२२/माघ २१, शके १९४३

[पृष्ठे ७, किंमत : रुपये १५.००

असाधारण क्रमांक २३

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र शासनाने केंद्रीय अधिनियमांन्वये तयार केलेले
(भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांब्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

गृह विभाग

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरू चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक १० फेब्रुवारी २०२२.

अधिसूचना

कारागृह अधिनियम, १८९४.

क्रमांक पीएआर १४२१/प्र.क्र.५१७/२१/पीआरएस-३.— कारागृह अधिनियम, १८९४ (१८९४ चा ९) हा महाराष्ट्र राज्यास लागू असताना, त्याच्या कलम ५९ चे खंड (५) व (२८) याद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा आणि याबाबतीत त्यास सक्षम करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र शासन, याद्वारे, महाराष्ट्र कारागृह (मुंबई संचित व अभिवचन रजा) नियम, १९५९ यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी खालील नियम करीत आहे :-

१. या नियमांस महाराष्ट्र कारागृह (मुंबई संचित व अभिवचन रजा) (सुधारणा) नियम, २०२२ असे म्हणावे.

१. महाराष्ट्र कारागृह (मुंबई संचित व अभिवचन रजा) नियम, १९५९ च्या नियम १९ ऐवजी पुढील नियम समाविष्ट करण्यात येईल :-

“१९. एखाद्या कैद्यास आकस्मिक अभिवचन रजेवर केव्हा सोडता येईल :-

(१) आकस्मिक अभिवचन रजा.- (क) विदेशी कैदी व मृत्युदंडाची शिक्षा झालेले कैदी यांच्या व्यतिरिक्त इतर कैदी हे, पितृक आजोबा किंवा आजी/ वडील/ आई/ पती अथवा पत्नी/ मुलगा/ मुलगी/ भावंडे यांच्या मृत्यूशी संबंधित असलेल्या विधीमध्ये सहभागी होण्यासाठी प्रवासाच्या वेळेसह सात दिवसांच्या आकस्मिक अभिवचन रजेसाठी पात्र असतील. अशा कैद्यांकरिता कारागृह अधीक्षक हे लेखी आदेश पारीत करून आकस्मिक अभिवचन रजा मंजूर करतील.

(ख) आकस्मिक अभिवचन रजेचा सुरुवातीचा सात दिवसांचा कालावधी समाप्त होण्यापूर्वी सदर रजेपुढे अतिरिक्त सात दिवसांच्या मर्यादेमध्ये त्याबाबतचे न्याय्य, वाजवी, संयुक्तिक व स्वयं स्पष्टीकरणात्मक लेखी आदेश कारागृह अधीक्षक पारीत करून, एकूण चौदा दिवसांच्या कालावधीपेक्षा अधिक होणार नाही, यामर्यादेत आकस्मिक अभिवचन रजा वाढवू शकतील. आकस्मिक अभिवचन रजेस कोणत्याही बाबतीत व कोणत्याही परिस्थितीत एकूण चौदा दिवसांच्या कालावधीपुढे मुदतवाढ दिली जाणार नाही.

(१)

भाग चार-अ-२३-१

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

२

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार-अ, फेब्रुवारी १०, २०२२/माघ २१, शके १९४३

(ग) कैद्याने केलेल्या गुन्हाचे स्वरूप, त्याचे एकूण वर्तन व वागणूक इत्यादि विचारात घेतल्यानंतर, अशी अभिवचन रजा पोलीस बंदोबस्तात मंजूर करावी किंवा कसे किंवा वाढवावी, याबाबत त्या संदर्भातील सर्व संबंधित घटक विचारात घेऊन, कारागृह अधीक्षक त्याबाबतचा निर्णय घेतील.

(i) जर कारागृह अधीक्षकांनी अशी अभिवचन रजा पोलीस बंदोबस्तात मंजूर न करण्याचा निर्णय घेतला, तर अशा बाबतीत कैद्याबाबतची सर्व पार्श्वभूमी, गुन्हाच्या स्वरूपावर मर्यादित न राहता, बंधाचे एकूण वर्तन व वागणूक इत्यादिच्या आधारे आकस्मिक अभिवचन रजा मंजूर करता येईल अशा शर्ती त्यांनी ठरवाव्यात, जसे की, स्थानिक पोलीस ठाण्यास दररोज हजेरी लावणे इ.

(ii) जर कारागृह अधीक्षकांनी पोलीस बंदोबस्तात अशी अभिवचन रजा मंजूर करण्याचा निर्णय घेतला, तर पोलीस बंदोबस्ताकरीता येणारा खर्च कैद्याने स्वतः किंवा त्याच्या वतीने त्याच्याद्वारे प्राधिकृत केलेल्या व्यक्तीला सोसावा लागेल. असा अंदाजित खर्च अशी अभिवचन रजा मंजूर करणाऱ्या प्राधिकाऱ्याकडून कैद्यास लवकरात लवकर कळविला जाईल. कैद्यास आकस्मिक रजेवर सोडण्यापूर्वी अशा खर्चाची संपूर्ण रक्कम कैद्याकडून कारागृह प्रशासनाकडे जमा करण्यात येईल. पोलीस बंदोबस्ताचा खर्च परिगणना करण्याची पद्धती व रीत शासनाकडून वेळोवेळी विनिर्दिष्ट केली जाईल. अशा आकस्मिक अभिवचन रजेवर कैद्याला सोडण्याच्या आदेशात असलेल्या अटी व पुढील सर्व परंतुकानुसार, अशा पोलीस बंदोबस्ताचा, असल्यास, संपूर्ण खर्च प्रदान केल्याखेरीज व करेपर्यंत कैदी पुढील अशा प्रकारच्या कोणत्याही अभिवचन किंवा संचित रजेवर सोडण्याकरीता पात्र होणार नाही :

परंतु, कारागृह अधीक्षकाने केलेल्या संदर्भानुसार, कारागृह उपमहानिरीक्षक, कैद्याची व त्याच्या कुटुंबाची एकूणच आर्थिक परिस्थिती / पार्श्वभूमी विचारात घेऊन, अशा कैद्यास आकस्मिक अभिवचन रजेवर सोडण्यापूर्वी अशा पोलीस बंदोबस्ताचा विहित खर्च जमा करणे व्यवहारिकदृष्ट्या शक्य नाही अशा निष्कर्षाप्रत आले असतील, तर असा संदर्भ प्राप्त झाल्यापासून ४८ तासांच्या आत स्वयंस्पष्टीकरणात्मक तर्कसंगत आदेशाद्वारे, असे तर्कसंगत आदेश पारीत करताना त्यास उचित वाटत असेल अशा कालावधीत अशा पोलीस बंदोबस्ताचा खर्च जमा करण्याकरीता कैद्याला परवानगी देऊ शकेल :

परंतु, आणखी असे की, कारागृह अधीक्षकाने दिलेल्या संदर्भानुसार, कारागृह उपमहानिरीक्षक, कैद्याची व त्याच्या कुटुंबाची एकूणच आर्थिक पार्श्वभूमी विचारात घेऊन, अशा कैद्यास पोलीस बंदोबस्ताचा खर्च ना केवळ अभिवचन रजेवर सोडण्यापूर्वी परंतु संपूर्णपणे जमा करणे शक्य नाही अशा निष्कर्षाप्रत आले असतील, तर असा संदर्भ प्राप्त झाल्यापासून ४८ तासांच्या आत स्वयंस्पष्टीकरणात्मक तर्कसंगत आदेशाद्वारे, असे तर्कसंगत आदेश पारीत करताना त्यास उचित वाटत असेल अशा कालावधीत अशा पोलीस बंदोबस्ताच्या खर्चाची काही टक्के रक्कम जमा करण्याकरीता कैद्याला परवानगी देऊ शकेल :

परंतु, आणखी असे की, अपवादात्मक प्रकरणांमध्ये आणि अशा पोलीस बंदोबस्ताचा खर्च जमा करण्यास अपवाद म्हणून व त्याद्वारे, कारागृह उपमहानिरीक्षक कैद्याची व त्याच्या कुटुंबाची एकूणच आर्थिक पार्श्वभूमी विचारात घेऊन, असा संदर्भ प्राप्त झाल्यापासून २४ तासांचे आत स्वयंस्पष्टीकरणात्मक तर्कसंगत आदेशाद्वारे, अशा खर्चाचे प्रदान करणे पूर्णपणे माफ करू शकेल.

(२) विशेष अभिवचन रजा.—(क) विदेशी कैदी व मृत्युदंडाची शिक्षा झालेले कैदी यांच्या व्यतिरिक्त सर्व कैदी हे मुलगा/ मुलगी/ भावंडे यांच्या विवाहासाठी, प्रवासाच्या वेळेसह, चार दिवसांच्या विशेष अभिवचन रजेसाठी पात्र असतील. ज्या कालावधीकरीता विशेष अभिवचन रजा मंजूर केली आहे, त्या कालावधी खेरीज आकस्मिक अभिवचन रजेसाठी लागू असलेल्या सर्व परंतुकासह असलेल्या सर्व अटी व शर्ती, योग्य त्या फेरफारांसह लागू असतील. फक्त फरक एवढाच की, कारागृह अधीक्षकांऐवजी अशी विशेष अभिवचन रजा मंजूर करण्याची विनंती कारागृह उप महानिरीक्षकांकडून विचारात घेण्यात येईल.

(ख) विशेष अभिवचन रजेचा सुरुवातीचा चार दिवसांचा कालावधी समाप्त होण्यापूर्वी सदर रजेपुढे चार दिवसांच्या मर्यादेमध्ये त्याबाबतचे न्याय्य, वाजवी, संयुक्तिक व स्वयं स्पष्टीकरणात्मक लेखी आदेश कारागृह उपमहानिरीक्षक पारीत करून, एकूण आठ दिवसांपेक्षा अधिक होणार नाही, यामर्यादित विशेष अभिवचन रजा वाढवू शकतील. विशेष अभिवचन रजेस कोणत्याही बाबतीत व कोणत्याही परिस्थितीत एकूण आठ दिवसांच्या कालावधीपुढे मुदतवाढ दिली जाणार नाही.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार-अ, फेब्रुवारी १०, २०२२/माघ २१, शके १९४३

३

(३) नियमित अभिवचन रजा :- (क) संचित रजेकरीता पात्र ठरलेले सर्व कैदी पुढीलपैकी कोणत्याही आधारावर किंवा कारणांकरिता नियमित अभिवचन रजेसाठी पात्र असतील.—

(i) वडील/आई/पती किंवा पत्नी/मुलगा/मुलगी यांचे गंभीर आजारपण ;

(ii) पत्नीची प्रसूती (अति सुरक्षेची जोखीम असलेले कैदी वगळून) ;

(iii) नैसर्गिक आपत्तीच्या बाबतीत जसे की घर पडणे, पूर, आग, भूकंप इत्यादि.

(ख) नियमित अभिवचन रजेच्या बाबतीत अशा अभिवचन रजेची पात्रता व दिवसांची मर्यादा पुढीलप्रमाणे असेल :-

(१) जेव्हा कैद्याची सरासरी शिक्षा ही पाच वर्षांपेक्षा अधिक नसेल तेव्हा,—

(i) सिद्धापरार्थी ठरलेल्या अपराधाखालील कैदी कारागृहात दाखल झाल्याच्या दिनांकापासून परिगणना केलेली कारावासाची एक वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर त्यास नियमित अभिवचन रजेवर पहिल्यांदा सोडण्याबाबत विचार करता येईल ;

(ii) मागील संचित अथवा नियमित अभिवचन रजेवरून परत आल्यापासून प्रत्यक्ष कारावासाची परिगणनेप्रमाणे सहा महिने पूर्ण झाल्यानंतर कैदी पुढील नियमित अभिवचन रजेसाठी पात्र असेल ;

(iii) कैदी वर्षभरात कमाल ४५ दिवसांच्या अभिवचन रजेसाठी पात्र असेल; मात्र, अपवादात्मक परिस्थितीत हा कालावधी तीन वर्षांतून एकदा साठ दिवसांपर्यंत वाढविण्यात येईल.

(२) जेव्हा कैद्याची सरासरी शिक्षा ही पाच वर्षांपेक्षा अधिक असेल परंतु चौदा वर्षांपेक्षा अधिक नसेल तेव्हा,—

(i) सिद्धाअपरार्थी ठरलेल्या अपराधाखाली कैदी कारागृहात दाखल झाल्याच्या दिनांकापासून परिगणना केलेली कारावासाची दोन वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर त्यास पहिल्यांदा नियमित अभिवचन रजेवर सोडण्याबाबत विचार करता येईल ;

(ii) मागील संचित किंवा नियमित अभिवचन रजेवरून परत आल्यापासून, प्रत्यक्ष कारावासाची परिगणनेप्रमाणे एक वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर कैदी, पुढील नियमित अभिवचन रजेसाठी पात्र असेल ;

(iii) कैदी वर्षभरात कमाल पंचेचाळीस दिवसांच्या अभिवचन रजेसाठी पात्र असेल, परंतु अपवादात्मक परिस्थितीत हा कालावधी केवळ तीन वर्षांतून एकदा साठ दिवसांपर्यंत वाढवता येईल.

(ग) जेव्हा कैद्यास जन्मठेपेची शिक्षा झाली असेल किंवा त्याची सरासरी शिक्षा १४ वर्षांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा,—

(i) सिद्धाअपरार्थी ठरलेल्या अपराधाखाली कारावासात दाखल झाल्याच्या दिनांकापासून कारावासाची परिगणनेप्रमाणे तीन वर्षे पूर्ण केल्यानंतर, त्यास नियमित अभिवचन रजेवर पहिल्यांदा सोडण्याबाबत विचार करता येईल;

(ii) मागील संचित किंवा नियमित अभिवचन रजेवरून परत आल्यापासून प्रत्यक्ष कारावासाचे परिगणनेप्रमाणे दौड वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर कैदी, पुढील नियमित अभिवचन रजेसाठी पात्र असेल ;

(iii) कैदी वर्षभरात कमाल पंचेचाळीस दिवसांच्या अभिवचन रजेसाठी पात्र असेल, परंतु अपवादात्मक परिस्थितीत हा कालावधी केवळ तीन वर्षांतून एकदा साठ दिवसांपर्यंत वाढवता येईल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अनिरुद्ध जेवळीकर,
शासनाचे उप सचिव.

भाग चार-अ-२३-१अ

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

४

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार-अ, फेब्रुवारी १०, २०२२/माघ २१, शके १९४३

HOME DEPARTMENT

Madam Cama Road, Hutatma Rajguru Chowk,
Mantralaya, Mumbai 400 032, dated the 10th February 2022.

NOTIFICATION

PRISONS ACT, 1894.

No. PAR 1421/CR 517/21/PRS-3.— In exercise of the powers conferred by the clauses (5) and (28) of the section 59 of the Prisons Act, 1894 (IX of 1894), in its application to the State of Maharashtra, and all other powers enabling it in that behalf, the Government of Maharashtra hereby makes the following rules further to amend the Maharashtra Prisons (Mumbai Furlough and Parole) Rules, 1959, namely :—

1. The rules may be called the Maharashtra Prisons (Mumbai Furlough and Parole) (Amendment) Rules, 2022.

1. For rule 19 of the Maharashtra Prisons (Mumbai Furlough and Parole) Rules, 1959 the following rule shall be substituted, namely :—

“19. When a prisoner may be released on emergency parole .—

(1) Emergency Parole.- (A) All convicted prisoners, except foreigner and death sentenced prisoners, may be eligible for emergency parole of seven days, including the travelling time, for participating in the rituals related to the death of parental grandfather or grandmother/ father/ mother/ spouse/ son/ daughter/ siblings. The emergency parole for such prisoners shall be granted by a written order passed by the Superintendent of Prison.

(B) The initial period of seven days of emergency parole may be extended by a further additional period of maximum upto seven days, total being not more than maximum fourteen days, by a written order containing just, sufficient, cogent and self-explanatory reasons, passed by the Superintendent of Prison, before expiry of initial period of seven days. No extension shall be granted to such emergency parole in any case and under any circumstances beyond the period of total fourteen days.

(C) The Superintendent of Prison shall decide as to whether or not to grant such parole under police escort and the extent thereof, after taking into consideration all the relevant factors in that regard, including the nature of crime committed by such prisoner, his overall behaviour and conduct etc.

(i) In case if the Superintendent of Prison decides not to grant such parole under police escort, he may decide other conditions subject to which such Emergency Parole may be granted, such as to report daily to the local police station, etc. depending upon the overall background of the prisoner, including but not limited to the nature of crime committed by such prisoner,

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार-अ, फेब्रुवारी १०, २०२२/माघ २१, शके १९४३

५

his overall behaviour and conduct etc.

(ii) In case if the Superintendent of Prison decides to grant such parole under police escort, the expenses of police escort shall be borne by the prisoner himself or anybody duly authorized by him on his behalf. The estimate of such expenses shall be made known to the prisoner at the earliest by the authority approving such parole, whereupon, prior to the release of the prisoner on the Emergency Parole. The entire amount of such expenses shall be deposited by the prisoner with the prison authorities. The method and manner of calculating the expenses of the police escort shall be specified by the State Government from time to time. Until and unless, the prisoner makes full payment of such expenses of police escort, if any, in terms of the order releasing the prisoner on such Emergency Parole, including all the following provisos, the prisoner shall not be entitled to any further release either on any type of parole or furlough :

Provided that, in case if upon the reference made by the Superintendent of Prison, considering the overall financial background of the prisoner and his family, the Deputy Inspector General of Prisons, comes to the conclusion that it is practically not possible for such prisoner to deposit the appropriate charges of such police escort, prior to his release on the Emergency Parole, he may by a self-explanatory reasoned order passed within 48 hours of receiving such reference, permit the prisoner to deposit such charges of such police escort within such time as it may find appropriate, while passing such reasoned order :

Provided further that, in case if upon a reference made by the Superintendent of Prison, considering the overall financial background of the prisoner and his family, the Deputy Inspector General of Prisons comes to the conclusion that, it is not possible for such prisoner to make payment of the appropriate charges of such police escort not only prior to his release on the Emergency Parole but also not to the full extent, he may by a self-explanatory reasoned order passed within 48 hours of receiving such reference, permit the prisoner to deposit such percentage of the charges of such police escort, within such time, as he may find appropriate while passing such a self-explanatory reasoned order :

Provided also that in a rare case and as and by way of exception to the requirement of deposit of such charges of such police escort, the Deputy Inspector General of Prisons may by a self-explanatory reasoned order passed within 24 hours of receiving such reference, considering the overall financial background of the prisoner and his family, completely waive the payment of such charges.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

६

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार-अ, फेब्रुवारी १०, २०२२/माघ २१, शके १९४३

(2) Special Parole.— (A) All convicted prisoners except foreigner and death sentenced prisoners may be eligible for special parole of four days, including the travelling time, for marriage of son/daughter/siblings. All the terms and conditions, except the period for which it is granted, shall *mutandis-mutandis* apply for the grant of such special parole including all the provisos applicable to the emergency parole, only with the difference that, instead of Superintendent of Prison, any request for grant of such special parole will be considered by the Deputy Inspector General of Prisons.

(B) The initial period of four days of special parole may be extended by a further additional period of maximum upto four days, total being not more than maximum eight days, by a written order containing just, sufficient, cogent and self-explanatory reasons, passed by the Deputy Inspector General of Prisons, before expiry of initial period of four days. No extension shall be granted to such special parole in any case and under any circumstances beyond the period of total eight days.

(3) Regular Parole.— (A) All the prisoners eligible for furlough shall be eligible for regular parole, which may be granted on any of the following grounds or reasons :—

(i) Serious illness of father/mother/spouse/son/daughter

(ii) Delivery of wife (except high security risk prisoners)

(iii) In case of natural calamities such as house collapse, flood, fire, earthquake, etc.

(B) In case of Regular Parole, eligibility and limits of such parole days shall be as follows :—

(1) When the average sentence of prisoner is not exceeding five years,—

(i) the prisoner may be considered for first release on regular parole after completion of one year of imprisonment counted from the date of his admission to the prison under convicted crime ;

(ii) the prisoner shall be eligible for subsequent release on regular parole after completion of six months of actual imprisonment to be counted from his last return, either from furlough or regular parole ;

(iii) the prisoners shall be eligible for maximum of forty five days of parole in a year, which can be extended upto sixty days once in three years, only under exceptional circumstances.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार-अ, फेब्रुवारी १०, २०२२/माघ २१, शके १९४३

७

(2) When average sentence of prisoner exceed five years but not more than fourteen years.--

(i) the prisoner may be considered for first release on regular parole after completion of two years of imprisonment counted from the date of his admission to prison under convicted crime ;

(ii) the prisoner shall be eligible for subsequent release on regular parole after completion of one year of actual imprisonment, to be counted from his last return either from furlough or regular parole ;

(iii) the prisoner shall be eligible for maximum of forty five days of parole in a year, which can be extended upto sixty days once in three years only under exceptional circumstances.

(C) When prisoner is sentenced to life or whose average sentence exceeds fourteen years,

(i) the prisoners may be considered for first release on regular parole after completion of three years of imprisonment counted from the date of his admission to prison under convicted crime ;

(ii) the prisoner shall be eligible for subsequent release on regular parole, after completion of one and half year of actual imprisonment to be counted from his last return either from furlough or regular parole ;

(iii) the prisoners shall be eligible for maximum forty five days of parole in a year, which can be extended upto sixty days once in three year only under exceptional circumstances.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

ANIRUDDHA JEWLIKAR,
Deputy Secretary to Government.

ON BEHALF OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, PRINTED AND PUBLISHED BY DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE, PRINTED AT GOVERNMENT CENTRAL PRESS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004 AND PUBLISHED AT DIRECTORATE OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATIONS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004. EDITOR : DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

बातमी कारागृहांची

लोकमत

चंद्रपूर कारागृहातील बंदिवानांना मिळाले मनोरंजनाचे साधन

खासदारांनी टीव्ही संच दिले भेट : कैद्यांच्या चेहऱ्यावर हास्य फुलले

लोकमत न्यूज नेटवर्क
चंद्रपूर : गुन्हेगारांची प्रवृत्ती बदलली पाहिजे. प्रत्येक माणूस हा स्वभावतः गुन्हेगार नसतो. परिस्थितीमुळे, चुकीच्या मार्गदर्शनामुळे, संगतीमुळे तो गुन्हाकडे वळतो. त्याच्याकडून गुन्हा घडतो. पण प्रत्येकामध्ये चांगुलपणा असतो. तो दाखविणे व नव्याने नवीन पद्धतीने जीवन जगण्याचा संकल्प करणे महत्वाचे आहे. पश्चाताप झाल्यानंतर जीवन नक्कीच चांगल्या पद्धतीने जगू शकतो. समाजाने गुन्हेगारांकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन बदलण्याची गरज आहे, असे मत खासदार बाळू धानोरकर यांनी केले.

जिल्हा कारागृह येथील कैद्यांकरिता मर्दानी महिला आस्था मंच चंद्रपूर यांच्या मागणीची दखल घेत खासदार बाळू धानोरकर यांच्या माध्यमातून, दोन टीव्ही संच देण्यात आले, याप्रसंगी ते बोलत

टीव्ही संच देताना खा. बाळू धानोरकर, आ.प्रतिभा धानोरकर यांच्यासह अन्य.

होते.

याप्रसंगी आमदार प्रतिभा धानोरकर, माजी मंत्री शोभा फडणवीस, कृषी उत्पन्न बाजार समिती सभापती दिनेश चौखारे, डॉ. रजनी हजारे, जिल्हा कारागृह अधीक्षक वैभव आगे, वरिष्ठ तुरुंग अधिकारी रवींद्र जगताप, तुरुंग अधिकारी महेश माळी, नंदा अल्लुरवार, तालुका काँग्रेस अध्यक्ष राजू रेड्डी, अशोक मते,

अॅड. विहवा मसादे, अफसाना सैय्यद, अनुराधा जोशी, शोभा महतो, तुरुंग शिक्षक ललित मुंडे यांची उपस्थिती होती. यावेळी आमदार प्रतिभा धानोरकर म्हणाल्या, आयुष्यात झालेली एक चूक माणसाचे आयुष्य खराब करते. मोकळे आयुष्य जगावे. त्याकरिता आयुष्यातून केलेली चूक दुरुस्त करूनच निघायला हवे.

Hello Chandrapur
Page No. 2 Jan 26, 2022
Powered by: erelego.com

तळोजा कारागृहातील कर्मचाऱ्यांना कर्ज मंजूर

तळोजा (वार्ताहर) - बँक ऑफ महाराष्ट्र ही बँकिंग सेवे सोबतच सामाजिक कार्यात सुद्धा अग्रेसर असते. बँकेने प्रजासत्ताक दिनाचे औचित्य साधून देशसेवा करणाऱ्या प्रति कृतज्ञता व्यक्त करण्यासाठी तळोजा कारागृहामध्ये कार्यरत

कर्मचाऱ्यांना कर्ज मंजूर केले व बँक अधिकाऱ्यांनी सदिच्छा भेट दिली.

याप्रसंगी बँकेच्या महाप्रबंधक व नवी मुंबईच्या झोनल मॅनेजर अपर्णा जोगळेकर यांनी उपस्थितांना ७३ व्या प्रजासत्ताक दिनाच्या बँकेतर्फे शुभेच्छा दिल्या. यावेळी तळोजा कारागृहाचे

अधीक्षक यु.टी.पवार, बँकेचे उप अंचल प्रबंधक अमित सुतकर, मुख्य प्रबंधक, मनीषा शर्मा, दिल्लीपकुमार उपाध्याय, शाखा प्रबंधक, प्रिया सिंग व अधिकारी प्रसेनजीत अंकुश, प्रथमेश मलाईकर, पूजन झा, गोपीचंद पाटेकर व अरविंद मोरे उपस्थित होते.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

7 Arthur Rd inmates turn prison into sketch boards

FAISAL TANDEL
faisal.tandel@fpj.co.in

The Arthur Road jail inmates can now enjoy the beautiful view of the Gateway of India and the Byculla Zoo from their barracks. This was possible thanks to seven inmates who painted over 10 scenic and historical locations of Mumbai on the prison walls. The paintings on the wall were painted to uplift the mood of the prisoners who are stuck inside the dark walls 24x7.

More than 10 such different paintings were painted by seven inmates lodged inside the jail. The 10 different scenes and historical paintings include the Konkan scene, Warli paintings, Gateway of India, Zoo, awareness about wearing masks among others.

NB Vayachal, Superintendent of Arthur road jail said usually on the eve of Republic day the authorities paint the walls with normal white colour.

"Seeing the normal walls for 24*7 is not absorbable for inmates lodging inside. However, we decided to go innovative and approach the inmates interested in paint-

One of the 10 paintings done by the seven inmates

ings. Almost seven of them came ahead and showed interest. With the help of jail authorities we arranged colour and instrument for painting and started the job," he added.

Vayachal added that usually, the inmates paint emotional things but authorities informed them to paint scenic and historical paintings.

"By enrolling them in the painting job we brought their talent out and found them to be creative. The paintings are just amazing. They also painted on walls creating awareness about wearing masks and staying safe," added Vayachal.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक
व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

रत्नाकर

Saturday 29-01-2022

- शेख मजीद
9175625700

कारागृहाच्या शेतीत पिकतोय सेंद्रीय भाजीपाला

जिल्हा कारागृहाचे वरिष्ठ कारागृह अधीक्षक भोईटे, वरिष्ठ तुरुंग अधिकारी महादेव पवार यांच्यासह वडणे, माळशेकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली या शेतीची देखरेख करण्याचे काम कारागृह पोलिस अजय दातीर हे करत असतात. दातीर यांच्याच नियोजनाखाली सेंद्रीय शेती केली जात आहे. शेतीमध्ये कुठला भाजीपाला लावायचा? त्याची जोपासना कशी करायची? यासह इतर सर्व कामे दातीर हे करून घेत असतात.

बीड - शासकीय कारभाराबाबत नेहमीच नकारात्मक दृष्टीकोनातून पाहिले जाते. एखाद्या कार्यालयाच्या अंतर्गत शेती असेल तर त्या शेतीमध्ये कर्मचाऱ्यांकडून तितके लक्ष दिले जात नाही. मात्र काही कर्मचारी शासकीय शेतीमध्येही जीव ओतून काम करतात व त्यात मोठ्या प्रमाणात उत्पादन देखील काढतात. बीडच्या जिल्हा कारागृहाअंतर्गत सोळा एकर शेती आहे. या शेतीमध्ये सेंद्रीय

भाजीपाल्याचे उत्पादन काढले जाते. आज सर्वत्र रासायनिक खताचा वापर होत असल्याने त्याचा परिणाम माणसाच्या आरोग्यावर होत आहे. कुठेलरी एखाद्या शेतकरी सेंद्रीय शेती करतो तशीच सेंद्रीय शेती कारागृहात केली जात असल्याने ही बाब नक्कीच आदर्श होत आहे. शेतीमध्ये जास्तीत जास्त उत्पादन मिळावे यासाठी रासायनिक खताचा जास्त मारा केला जातो. किड लागल्यानंतर विविध औषधांची फवारणी केली जाते. त्याचे दुष्परिणाम म्हणजे भाजीपाला व फळामध्ये काही प्रमाणात किटकनाशक औषधाचे अंश सापडत असल्याचे समोर आले आहे. त्यासाठी रासायनिक शेती करण्याऐवजी सेंद्रीय शेती करावी असे आवाहन नेहमीच केले जात असते. मात्र सेंद्रीय शेती करण्याकडे शेतकऱ्यांचा तितका कल नसतो. बीडच्या जिल्हा कारागृहाची सोळा एकर नगररोड लागत जमीन आहे. या जमिनीतील आठ एकरमध्ये बारा महिने भाजीपाला पिकवला जातो. हा भाजीपाला सेंद्रीय पध्दतीने उत्पादित केला जातो. सेंद्रीय भाजीपाला खाण्यासाठी तितकाच पोषक आणि घबदार असतो. याठिकाणी टोमॅटो, कोबी, वांगे, दोडका, मेथी इ. भाजीपाला राह्या असून दररोज या भाजीपाल्याचा वापर केंद्राच्या भाजीसाठी केला जातो. भाजारातून भाजीपाला आणण्याची गरज तितकी जिल्हा कारागृहाला भासत नाही. भायंतरी भाजीपाल्याचे भाव घांगलेच भडकले होते. अशा परिस्थितीत कारागृहाच्या शेतीतला भाजीपाला स्वयंपाकासाठी पुरक ठरत होता. भाजीपाल्यासह ज्वारीचीही लागवड याठिकाणी करण्यात आली. शेती कसण्यासाठी केंद्राचा वापर केला जातो. केंद्राच्या माध्यमातून शेतीमध्ये काम करून घेतले जाते. एक बेलजोडी सुध्दा याठिकाणी आहे. कारागृहातील कर्मचाऱ्यांच्या नियंत्रणाखाली हि सेंद्रीय शेती पिकत आहे. ही सेंद्रीय शेती नक्कीच आदर्श घेण्यासारखी आहे.

मा. अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१ यांचे मान्यतेने अंतर्गत वापरासाठी प्रकाशित.
निर्मिती:- डॉ.हेमंत पवार,संशोधन अधिकारी, सहनिर्मिती:- श्री.एस.आर.पाटील, तुरुंगाधिकारी श्रेणी-२,श्री.डी.पी. निरफळ,मुख्याध्यापक,
अपर पोलीस महासंचालनालय व कारागृह महानिरीक्षणालय व सुधारसेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१